

Londonban hej...

Mesélnek a The Strad megsárgult lapjai

Magyar vonósok Angliában

Azt követően, hogy Trefort Ágoston kultuszminiszter hívására 1886-ban Hubay Jenő Brüsszelből hazatért Budapestre, hogy átvegye a Zeneakadémia hegedű tanszakának vezetését, kiváló magyar hegedűsök egész sorát adta a világnak, akik minden-
 hová elvitték hegedűs kultúránk jó hírét.

Közülük igazán világraszóló hírnevet elsőként a kis Vecsey Ferenc ér el 1903-as berlini, majd 1904. évi oroszországi, londoni és amerikai hangversenyeivel. Neve ettől kezdve igazodási pontként, hiteles mértékül szolgál valamennyi hegedűs számára. A mai hegedűsöknek talán elegendő annyit említenünk, hogy a 25 esztendő Jasha Heifetz budapesti koncertjét követően, kiváló zene-kritikusunk, Péterfi István (Világ, 1926. jan. 26.) e szavakkal dicséri a fiatal Heifetz hangszeres tudását: „... Technikában Kreislerhez, Vecseyhez áll közel...”

De szinte ugyanezt olvashatjuk a neves német hegedűpedagógus, Goby Eberhard (1852–1926) Lübeckben, 1926-ban megjelent munkájában (Erinnerungen an bedeutende Männer unserer Epoche – Emlékezések korunk jelentős embereire, 151. l.) is: „... Heifetz, der stark an Vecsey erinnert...” (Heifetz, aki erősen emlékeztetett Vecseyre). Tudnunk kell azonban, hogy – Joachim, Hauser Miksa és Reményi korábbi, szigetországbeli fellépéseit nem számítva – a kis Vecsey londoni bemutatkozását megelőző években is jártak, sőt működtek Angliában Európa-hírű magyar hegedűsök, akikről ma már szinte alig esik szó idehaza. Pedig a hegedűjátékról az utóbbi években megjelent, legjelentősebb történeti munkában (The Great Violinists, London, 1980) a szerző, Margaret Campbell, a hegedűjáték történetét bemutató, „leszármazási”-táblán két nevet is feltüntet (Pecskai, Rónai) írásunk öt hegedűs szereplője közül!

Ha meg akarjuk ismerni hegedűs múltunkat, mindenképp a hiteles forrásokat kell felkutatnunk. Fáradozásunk során gyakran lehetnek segítségünkre a nagy zenei központok zenei szakfolyóirataiban megjelent írások, hiszen az ott élő kritikusoknak bőven volt alkalmuk összehasonlítani a kor kiválóságainak játékát.

Lépjünk hát vissza az időben száz esztendő: meséljenek a londoni vonós-újság, a The Strad lapjai, a Fleet Street 185-ből.

Straus Lajos

(szül.: Pozsony, 1835. márc. 28. –
 megh.: Cambridge, 1899. okt. 15.)

A Zenekar c. folyóirat 1999. évi 3. számában, Böhm Józsefről készített tanulmányunkban (lásd még: Rakos M.: A magyar hegedűjáték az európai zenekultúrában, 2002. 56. l.) már írtunk Straus Lajosról, a világhírű Böhmiskola egyik legkiválóbb képviselőjéről.

Akkori írásunkat szeretnénk most kiegészíteni John Broadhouse cikkével, amely egy interjú követően készült, és a The Strad folyóirat 1893. novemberi számában jelent meg, Londonban.

Straus Lajos

Az a gentleman, akinek fényképe a The Strad mostani számát díszíti, jól ismert a zene világában. Ki tudja, hány éve szerepel már a Popular Concerts hangversenyein az a vonósnégyes, amelynek tagjai közé számítanak Ries, Straus és Piatti urak, kiknek nevei közzsájon forognak mindenütt, ahol ismerik és művelik a zenét.

Straus Lajos úr Pozsonyban született 1835. március 28-án, tehát jelenleg 58 esztendő. Már korán megkezdte zenei tanulmányait. 10 évesen került a bécsi konzervatóriumba. Öt évig tanult itt hegedülni Böhm irányítása alatt, ellenpont-tanra Preyerhez és Nottebohmhoz járt. Első nyilvános fellépésére 1850-ben került sor, amikor Bécsben játszott egy hangversenyen.

A centenáriumi Mozart Fesztivált 1856-ban rendezték, és ezen összejövetel alkalmával került kapcsolatba Liszt Ferencsel, amikor – sok más fiatal művészhez hasonlóan – szeretetteljes bátorítást kapott a nagy mestertől.

Straus 1855-ben kezdett turnézni, és első útja alkalmával Firenzében és Velencében is fellépett. Két év múlva találkozott Signor Piattival (megj.: Alfredo Piatti, híres olasz gordonkaművésszel, aki 1859–1898 között Londonban működött), akivel oly sok éven keresztül lépett fel a népszerű hangversenyeken. 1859-ben Straust koncertmesterré nevezték ki a frankfurti Theater und Museum-koncertek élére. Itt öt évet töltött, hangversenyeket adott és más művészek koncertjeit vezette Frankfurtban és környékén.

1860-ban látogatott el első alkalommal ebbe az országba, amikor a Musical Union hangversenyén játszott június 5-én, valamint a Monday Popular Concert-en, június 18-

án. A rákövetkező esztendőben ismét jött, és a Filharmonikus Koncerteken lépett fel április 19-én és június 24-én. Anglia iránt érzett szimpátiája 1864-ben érte el csúcspontját, ekkor Londonban telepedett le. 1872-ben a Hallé Orchestra koncertmestere lett. Ettől az időtől kezdve sikerek sorozata jellemzi pályájának alakulását, nemcsak kiváló képességeinek, de elsőrangú klasszikus előadóként mutatott, csalhatalan tudatosságának köszönhetően is. Ugyanolyan jól brácsázik, mint hegedül, és mindig jeleskedett mind a két hangszeren, a „Popular Concert”-eken.

Straus művészpályája bővelkedik érdekességekben, és nagy örömeinkre szolgál, hogy olvasóink elé tárhatjuk a már említett és a soron következő tényeket:

Amikor az ifjú Straus Bécsben volt, minden kedden eljárt Heintl báró házába, ahol két vagy három éven keresztül második hegedűt játszott Mayseder mellett, aki egészen egyedülálló módon tolmácsolta Haydn muzsikáját. Mayseder gyakran hallotta hegedülni Paganinit, és az egyik alkalommal Straus, összeszedve bátorságát, megkérdezte tőle, miként vélekedik a nagy olasz boszorkánymesterről. Mayseder így válaszolt: „Még sohasem hallottunk ehhez hasonlót, és sohasem fogunk ismét ilyent hallani: Mindannyian összetörhetjük a hegedűnket!”

Strausnak Bécsben Böhm professzor volt a mestere, aki első ízben játszotta a nyilvánosság előtt Beethoven Esz-dúr, Op. 127-es vonósnégyesét, amelynek kezdetén magyaros ritmus található. Böhm jól emlékezett a bonni zsenire, aki utasításokat adott arra vonatkozólag, hogyan kell ezt a kvartetet játszani. Böhm igen kiváló, tökéletes hangszerjátékos volt, szép, „bársonyos” hanggal, de félnék, izgulós ember lévén, hamarosan felhagyott a nyilvános szereplésekkel. Straus egyszer elvitte hozzá látogatóba Laubot (megj.: Ferdinand Laub, 1832–1875 között élt híres, cseh hegedűst), és ez utóbbi könnyörögvé kérte Böhmöt, hogy kipróbálhassa Stradiváriját, amely gyönyörű, tökéletes példány volt. Laub, szokásos hányaveti, törőzűző módján leütötte Böhm kedvenc hegedűjének egyik sarkát. Rendkívül kínos volt a helyzet. Böhm felkiáltott: „Tegye le az ágyra – nem akarom látni azt!” Egy másik alkalommal Straus Laub miatt került szegyenbe. Látogatóba mentek Vieuxtemps-ékhez, Frankfurt am Mainba; ő éppen akkor vásárolt Londonban, Boulanger-től egy remek Stradivárit és egy Joseph-et. Úgy tűnt, sem Straus, sem pedig Laub nem becsüli sokra ezeket a kincseket, ami meglehetősen felűhítette Vieuxtemps-t. „Maguk nem érte-

Beethoven Esz-dúr (Op. 127) vonósnégyesének kezdete. A mű az 1822–25 között komponált, öt kései kvartett egyike. John Broadhouse Straus Lajos-sal készült interjújából tudjuk (The Strad, 1893. november, London), hogy: „Strausnak Bécsben Böhm professzor volt a mestere, aki első ízben játszotta a nyilvánosság előtt Beethoven Esz-dúr, Op. 127-es vonósnégyesét, amelynek kezdetén magyaros ritmus található. Böhm jól emlékezett a bonni zsenire, aki utasításokat adott arra vonatkozólag, hogyan kell ezt a kvartetet játszani.”

Itt hívjuk fel a figyelmet, hogy az 1811-ben írt, István király-nyitány magyaros, presto-főtemájának ritmikáját kapjuk, ha felcseréljük a kvartet 1. és 2., valamint 3. és 4. ütemét. A kottapéldánkban szereplő, 1. tétel elején lévő, Maestoso-rész a tétel során – először G-dúrban, majd C-dúrban – még kétszer visszatér.

nek semmihez!” – mondta: „és ebben természetesen igaza lehetett” – jegyezte meg e sorok írójának Straus, „bár annyi mindent kell beállítani egy hangszeren, és ezeken a hangszereken nem játszottak eleget azt követően, hogy javították őket.”

Straus találkozott Ernsttel, de csak egy alkalommal, amikor még gyermekként, a bécsi konzervatóriumba járt. A Gesellschaft der Musikfreunde hangversenytermében volt egy erkély a konzervatóriumi növendékek számára. Ernst adott hangversenyt, de az erkély tömve volt és az ifjú Straus nem tudott bejutni. Sírva álldogált a lépcsőn, amikor jött egy bundát viselő úr és megkérdezte: „Miért sírsz?” – „Anton nem akar beengedni” (Anton a mogorva, zsarnokoskodó hivatalsegéd volt) „és úgy szeretném meghallgatni Ernstet.” „Lássuk csak, mit tehettek érted”, szólta a bundás úr, és kézen fogva bevezette a hangversenyterembe. Elképzelhetjük Straus boldogságát, amikor Ernst pódiumra lépésekor kiderült, hogy ő és „a bundás úr” egyazon személy. Ernst, aki sok tapsot kapott már, még soha életében nem részesült olyan szívből jövő éljenzésben és örömjongásban, mint amit a hálás, elképedt gyermektől kapott, akinek érdekében közbenjárt, hogy találjanak számára helyet a nézőtérben, és akinek fülében még mindig ott cseng a Papageno-rondo, Ernst előadásában.

1858-ban Straus Münchenben játszott. Bozzininek voltak itt koncertjei, aki rendkívül kedves volt hozzá. Straus megvallja Joachimnak és Piattinak is, milyen sokkal tartozik nekik azért a sok évig tartó együtt muzsikálásért, ami felbecsülhetetlen érték stúdiomot jelentett számára. A híres, lipcsei Gewandhaus-koncerteken történő debütálására 1858-ban került sor, és emiatt nagyfokú lekötöttséget érez Ferdinand David iránt, aki nagylelkű kollégaként (megj.: David a Gewandhaus koncertmestere volt 1835-től, és Mendelssohn tanácsadója az e-moll hegedűverseny megírásakor), igen barátián egyengette útját, mint az ifjú Strausnál akkoriban sokkal tapasztaltabb művész. David magával vitte Straust Drezdába, amikor ott Viotti a-moll, No. 22-es hegedűversenyét játszotta, és bemutatatta Lipińskinek. (Megj.: Karol Lipiński a XIX. sz. egyik legnagyobb hegedűvirtuóza volt. 1790–1861 között élt, több alkalommal lépett fel Paganinivel együtt.)

Straus Bécsben hallotta Molique-ot (megj.: Bernhard Molique, világhírű német hegedűművész, 1802–1869, a Spohr-iskola képviselője, főként Bécsben, Münchenben, Stuttgartban, és 1849–66 között Londonban működött), akinek műsorán saját, a-moll hegedűversenye szerepelt. „Akkoriban”, mondja Straus, „számomra csak Rode a-moll koncertje létezett, amit már tanultam; és mivel oly szép a Molique-hegedűverseny (évekkel később, 1861-ben a szerző hallotta azt tőlem, a Philharmonic Society koncertjén), családott voltam, hogy egy külföldi előadásában kell meghallanom az a-moll koncertet. 1860-ban játszottam vele Spohr g-moll duóját a Her Majesty's Theatre-ben, a Sir Julius (akkoriban Mr.) Benedict-féle koncerteken.” Straus úr előadta a Spohr-duók legtöbbször Joachimmal a népszerű hangversenyeken, és játszotta (szintén Joachimmal) Spohr b-moll, Duo Concertante című művét, a Liverpool Philharmonic Orchestra koncertjén. Első alkalommal 1860-ban találkozott Joachimmal és Brahms-szal, Mainzban, a Mittelrheinische Musikfesten, és azóta is, mind a mai napig szoros barátságban vannak. Straus úr sikeres pályája során Weimarban, Berlinben, Drezdában és Lipcsében kapott koncertmesterei ajánlatot. A brüsszeli konzervatórium hegedűprofesszori állását is rendelkezésére bocsátották. 1888-ban mind az ő, mind pedig a zenekar sajnálatára, megromlott egészségi állapota miatt kénytelen volt feladni hangversenymesterei állását Sir Charles Halle zenekarában, amit tizenhét éven át töltött be. Sajnálattal értesültünk arról, hogy ugyanezen okból Straus úrnak meg kell szakítania a

Monday Popular Concerts-hez fűződő kapcsolatát, ami immáron 33 éve tart, fel kell adnia koncertmesteri posztját a Queen's Private Band-ben (a „Solo Violinist to Her Majesty” címet viselte), és tanári tevékenységét Londonban és Oxfordban. Biztosak vagyunk, hogy a The Strad valamennyi olvasóját sajnálattal tölti el mind a kiváltó ok, mind pedig annak következménye, de bízunk abban, hogy megújuló egészségi állapota, életereje ismét visszaadja a hangversenyteremnek azt a muzsikust, aki számunkra mindig kiváló előadóművészként, kedves úriemberként, és – a szó legjobb értelmében véve – tökéletes művészként volt ismert. A hegedűsök világa nehezen tudja majd nélkülözni Straus Lajos urat, és reméljük, még nagyon, nagyon sokszor fogjuk őt hallani.

Nachéz Tivadar

(szül.: Pest, 1859. máj. 1. –

megh.: 1930. Lausanne)

The Strad, 1900. június

(A cikk GAMBA aláírással jelent meg)

Nachéz (megj.: eredetileg Naschitz) Tivadar élő bizonyossága annak, hogy minden jó, ami a művészetben jelen van, nem szükségképpen fokozatos fejlődés eredményeként jön létre. Bach sok Bach csúcspontját jelentette, Mozart pedig több Mozartét. Nachézzről mondják, hogy ő volt az egyetlen családjában, aki érdeklődést mutatott a hegedű iránt. Apja az osztrák hadsereg tisztje volt. Természetesen azt akarta, hogy fia is ezt a pályát válassza. De hát a fiú nem ezt tette. Az apa nem volt vaskalapos. „Szerette” a zenét, vendégszerető ember volt. Házának vendége volt Liszt, Richter, Volkmann, Erkel. Ahogy mondani szokás, a többit már tudjuk, viszont nem ismerjük ezen időszak egyik legsikeresebb pályafutásának érdekes részleteit.

Nachéz Tivadar Budapesten született, 1859. május 1-jén. Első tanára Sabathiel volt, a Királyi Operaház zenekarának koncertmestere. (Megj.: Sabathiel József 1866–1896-ig volt az Opera koncertmestere, aki a szintén koncertmester Krancsevics Dragomir kvartettjében is működött.) Nála tanult Nachéz tizenhat éves koráig, de otthon gyakran játszott együtt Liszttel. Tizenhat éves korában elnyerte a magyar király által alapított külföldi ösztöndíjak egyikét. Berlinbe ment, ahol Joachim növendéke volt három éven át. Hazatérve sikeres koncertsorozatot adott, még mielőtt Párizsba utazott egy évre, hogy Léonardnál tanuljon. Ezt követően két esztendeig Nachéz – hogy úgy mondjuk – igen keményen munkálkodott dolgozószobájának

magányában munkájának üdvösségén. Az igazat megvallva, van egy kedvenc teóriám, miszerint ennek az önképzésnek (amit a németek Selbst-studiumnak mondanak) köszönheti, hogy a kiválasztottak közé kerülhetett. Egy fiatal művész – és ezalatt kifejezetten művészt értek, nem pedig a megszokott, hosszú hajú, fésületlen szemfényvesztőt, amely mindennapos manapság – aki egyszer már megszerezte biztos alapokon nyugvó technikáját (mint ahogy azt Nachéz Joachimtól megkapta), sokkal többet érhet el, ha komolyan és szorgosan gyakorol egyedül, mintha a világ legjobb tanára állna mellette. Csak ilyen módon képes kifejleszteni saját egyéniségét. A túl sok tanítás legalább annyira ártalmas a művész egyéniségének kialakulása szempontjából, mint a túl kevés. Szívesen feláldoznám az összes, tökéletesen kiglancolt utánpótlást egyetlen, még csiszolatlan egyéniség kedvéért. De ezt csak kitérőnek szántam.

Az említett két esztendőt követően Nachéz nagyszerű koncertet adott Párizsban, olyan sikerrel, hogy rögtön szerződéseket kapott. A

összinte dicséret volt Madam Ernst részéről (ez egy rideg világ, és oly sok a gúnyolódó), aki egy vagy két nap múlva férje kedvenc vonójával ajándékozta meg Nachézt.

Párizs most már túl kicsi lett egy ilyen sikeres művész számára. Ezért Hamburgba utazott, turnézni kezdett Németországban, Hollandiában, Svájcban, és Angliában ért célba. Nachéz egyik német életrajzírójától való az a történet, amely első itteni látogatásához kapcsolódik. Az eset abból adódott, hogy Lady Hallé érvénytelenített egy szerződést a Crystal Palace-el. Úgy látszott, Nachéznek nehézségei vannak Mr. Manns meggyőzésével, mielőtt az hallaná játékát. Nem is kell mondanunk, hogy amint meghallgatta, rögtön szerződtette, hogy beugrásával kitöltse a keletkezett hézagot, és a szerződés igen hamar újabbakat eredményezett. De újság lesz a legtöbb zenekedvelő számára, hogy Mr. Manns ellenérzessel viseltetik a külföldi művészek iránt. Manns valamennyi ember közül csak a hazai, kezdő művészek iránt táplál barátságot!

1886-tól Nachéz az egyik legismertebb névvé vált az angol zenei körökben, ő maga is angollá lett, amennyire ez lehetséges. Állandóan köztünk él, és azt hiszem, angol hölgyet vett feleségül. Igen vállalkozó kedvű hegedűs és valószínűleg több új versenyművet mutatott be az angol közönségnek, mint bármelyik más, jelenleg koncertező hegedűs. (Megj.: zeneszerzéssel – Zigeunertänze, hegedűverseny – is foglalkozott, de főleg régi hegedűművek kiadásával szerzett érdemeket, pl. Violdi a-moll és g-moll koncertjei, 1913, stb.)

Remélem, hogy a The Strad olvasói – ha lennének közöttük olyanok, akik úgy gondolják, egy művésznak okvetlenül szükséges, hogy hosszú, borzas haja és rendetlen külseje legyen – jól szemügyre veszik az e havi számunkban közölt portrét, és megtudhatják, hogyan lehetséges az, hogy valaki úriembernek nézzen ki, és ugyanakkor művész is legyen!

Rónai Kálmán

(szül.: Veszprém, 1868. –)

megh.: London, 1933. jan. 4.)

Rónai (eredetileg Róth) Kálmán Veszprém-ben született 1868-ban (lásd Brodszky Ferenc szócikkét a Zenei Lexikonban, III. 247. l.) és Londonban hunyt el 1933. január 4-én. Az ugyancsak veszprémi születésű Auer Lipót unokaöccse volt. Szülővárosában Raczek Frigyesnél tanult hegedülni és 1881-ben szerepelt először a veszprémi gimnázium hangversenyén, és a várpalotai Zichy kastélyban.

Nachéz Tivadar Londonban, 1892-ben

(OSZK, Zeneműtár)

Cirque d'hiver-ben, a Padeloup Concertek keretében Bruch d-moll és g-moll versenyművét, Ernst „Pathétique”-jét, Krug Concerto-ját, Bach Chaconne-ját, stb. játszotta. Kedves történet kapcsolódik ehhez az időszakhoz arról, mennyire meghatotta Madam Ernstet, ahogy Nachéz Ernst „Elégie”-jét játszotta: „Még sohasem hallottam ezt a darabot (néhai férjem előadását kivéve) ilyen emelkedett tolmácsolásban – még a könnyeim is kijöttek, ahogy hallgattam.” Ez

1882-től a bécsi konzervatóriumban, Grün Jakabnál (lásd M. Campbell i. m. 188. l.) tanul, majd 1884–87 között Berlinben, Joachimnál folytatja tanulmányait. 1888-ban hazatér Magyarországra, 1889-től 1892-ig a budapesti operaház tagja. Pesten, Veszprémben, Székesfehérvárott és Szegeden hangversenyezik. Később Londonban telepszik le, és lesz a Guildhall School of Music hegedűtanára 1900-1918 között.

Halálát követően A. Townsend a londoni The Strad c. folyóiratban az alábbi megemlékezéssel vett búcsút tőle. (A lap Brodskyval ellentétben 1869-re teszi születésének évét.)

Rónai Kálmán

Rónay Kálmán

Méltatás

(The Strad, 1933, 488–489. l.)

(Rónay Róth Kálmán, szül. Magyarországon, 1869-ben, elhunyt Londonban, 1933. január 4-én. Guildhall School, 1900–1918. Korábban, átíratái révén Róth Kálmán néven volt ismert. Brit állampolgárságot kapott.)

Rónay Kálmán halálának híre – amiről lapunk múlt havi száma adott hírt – egyebükt kevés figyelemben részesült.

Nőtlen ember volt, aki magával mit sem törődve, szüntelenül dolgozott, és ez súlyos szívbajt idézett elő nála, miközben a művész mindent félreszóró nagylelkűsége felemésztette anyagi tartalékait. Emiatt az utóbbi években kénytelen volt nyugdíjasként élni, szenvedés és kényelmetlenségek közepette. Vigasztaló a tudat, hogy szeretetteljes ápolásban részesült a Német Kórházban, ahol elhunyt, és ezt megelőzően az Aberdare Gardens 26-ban, Hampstead-ben.

Egy kötegni német folyóiratszemlét (Baden-Baden, 1901) küldtek nekem, amelyek szerint „Rónay Kálmán minden kétséget kizáróan a legkiválóbb szolista sorába tartozik.” „Elragadtatással tapsolták”, többször is visszahívták a színpadra, és „mindenféle virág- és babérkoszorúval illették.”

Mindazok, akiknek jósága – ami gyakran rejtve maradt előtte – átszűrte őt a szenvedés napjain, most itt vannak virágaikkal és babérkoszorújukkal, együtt mindazokkal, akik szerették őt, köztük a szolgálólány, aki a kapu előtt zokogott, mivel soha többé nem fogja őt abban a házban látni.

Victor Olof egyéni hangú méltatást küldött: „Művész-tanárként Rónaynak nem volt vetélytársa, igaz barát volt, segítette tanítványait. Tanácsai mindig helytállóan bizonyultak, és – miként a legtöbb művésznél lenni szokott – ellenállhatatlan humora volt. Ami jótanácsait illeti, emlékszem, egyszer így szólt hozzám: „Utazás közben soha ne téveszd szem elől a hegedűdet.” Elmesélt egy, az európai kontinensen tett utazás alkalmával történt incidenst, amikor a hordár felkapta dupla hegedűtokját, benne a Stradivárral, és kipottyantotta a vasúti kocsi fülkéjéből, a többi csomaggal együtt! Szerencsére, semmi komolyabb sérülés nem történt.

A hegedülésben Sarasate volt a mintaképe, a nagy mester dedikált fényképe díszítette dolgozószobáját, a néhai Carmen Sylva román királyné és Nikisch képével együtt.

Rónay büszke volt híres emberekből álló, széles baráti körére, de hogy emiatt nem volt beképzelt, ez mutatta igazi emberi nagyságát.

Egy jóbarátja meséli, hogy amikor először bemutatták Carmen Sylvának (megj.: Erzsébet, román királynénak, akinek írásai Carmen Sylva álnéven jelentek meg, és zenei téren a legfőbb szaktekintélynek számított a királyi udvarban), egy csendőr jelent meg a szállodában, az éttermi asztalnál, ahol éppen ebédelt, és átadta neki a kötelező megjelenésre vonatkozó királyi parancsot. Rónay elképedten, felzaklatva rohant fel szobájába, hogy előkészüljön a palotában tett látogatásra. Hirtelen a vizes kancsóhoz kapott. „Lejött a kancsó fogantyúja?” – érdeklődött a barátom. – „Nem – válaszolta energikusan –, „a kancsó jött le a fogantyúról!” Úszott a szoba, ráadásul borotválkozás közben erősen megvágta magát, és tapasszal az arcán kellett megjelenie a rokonszenves királyné előtt. A királyné hegedűjátékának lelkes csodálója lett, és verseinek kéziratok példányai Rónay kincsei közé kerültek.

Fiatal korában hűséges barátjával, Adolf Mannal turnézott, és sok rémisztő történetet meséltek a vidéki, ír településeken lévő zongorákról!

Talán összegyűjthetünk néhány gondolatot előadói stílusáról és technikájáról (ami rátermett szakértők véleménye szerint ma felülmúlhatatlan) az említett német kritikákból.

Részlet a Frankfurt Journalból:

„Még sohasem hallottuk a Mendelssohn hegedűversenyt ilyen szépen játszani... ilyen férfiasan és mégis oly gyengéden, ahogy Rónay játszotta.”

Egy másik: – „Művész, szívből jövő, kifejezésbeli melegséggel, rendkívül behízelgő... a lélek mélyéről jövő hanggal, nemes formálással.”

A másik: „Sarasate Carmen-fantáziájának technikailag bámulatos előadása. Kifejezésének elmélyült izzása és hang-minőségének magával ragadó bája az, amiben oly sok virtuóz hegedűst múlt felül.” (Megjegyzés: Auer Lipót unokaöccse, Balassa Ödön mesélte e sorok írójának, hogy a családi vélemény szerint Rónai – aki különben Auertől is kapott hegedűórákat – melegebb hangon, szebben hegedült, mint maga Auer Lipót.)

1913 táján visszatért a koncert-pódiumra, és három hangversenyt adott, melyekkel elbűvölte a sajtót, és a válogatott közönséget. Érdeklődtem nála az újabb három koncert iránt, amit meghirdetett. – „Meghirdettem?” – kérdezte. – „Elfelejtettem meghirdetni!”

Ez a zseni – akinek édesanyja 8 pennyt fizetett első hegedűórájáért, és aki abból 2 pennyt szerzett vissza azzal, hogy nála nagyobb, de tanulmányaiiban kevésbé előrehaladott diáktársát tanítsa –, sok híres növendéket hagy maga után. Szinte alig tud az ember kézbe venni újságot, hogy ne látna azoknak a hegedűsöknek a neveit, akiknek részben, vagy kizárólagosan a tanára volt: Sandler, Oscar Lampe, Kutcher, és még sokan mások. Közülük az egyiknek a lehető legbriliánsabb staccatót adta át – öt perc alatt! És, a sok kitiüntetés mellett, – aminek a legjobban örült és hozzásegítette, hogy átmenetileg felépüljön – a Magyar Érdemrend volt az (őfelsége, György király jóváhagyásával), amit muzsikának szentelt élete munkájáért adományoztak neki.

Derűs életfelfogás jellemezte, buzgón hitt „egy eljövendő világban”. Egyik, kissé szabadszájú növendéke egyszer célzott rá, hogy jól fog mutatni angyalaként, és mielőbb meg kellene tanulnia hárfázni. Tiltakozó kézmozdulattal jelezte: „Nem akarok hárfázni. A hegedűmet akarom.”

Pecskai Lajos(szül.: Budapest, 1880. júl. 20. –
megh.: 1944.)The Strad, 1896. július
(Cikk GAMBA aláírással)

Gyakran kérdezték tőlem, és még gyakrabban kérdezem magamtól: mikor jön el az életben az ideje annak, amikor a „csodagyerek” kifejezés helyett jogosan használhatjuk az ifjú virtuóz megnevezést. Amikor Josef Hofmann először lépett fel Londonban, néhány évvel ezelőtt, mindenhol csodagyermeknek írták, és akkoriban úgy nyolc-kilenc éves lehetett. Tavalay ismét eljött, éretten, mind korát, mind csodálatos tehetségét tekintve, és bár aligha lehetett több tizenhat évesnél, már nem használták rá a „csodagyerek” kifejezést! Amikor Gerardy – a legcsodálatosabb valamennyi csodagyerek közül – az elmúlt évtizedben feltűnt Londonban, és először jött közénk, ő is „csodagyermeknek” lett kikiáltva; de valamilyen rejtélyes okból az ő esetében ezt a kifejezést szinte azonnal ejtették is. Ebből úgy tűnik, hogy a „csodagyerek” kifejezést vagy védekező jelleggel használják, ami annyit tesz, hogy az évei számához képest ez vagy az jó, elmulasztva annak említését, hogy a csodagyerek – mint Gerardy esetében – kora ellenére elsőrangú művésznak bizonyult, vagy pedig távirati stílusban így jelzik, hogy az ügyes előadó eléggé fiatal. Az elmúlt tíz esztendő másik kuriózuma a csodagyermek elképesztő száma, (itt a szót azokra az esetekre használjuk, amikor a hangszerjátékos tehetsége korához képest abnormalis módon fejlett), akik a szélrózsa minden irányából bukkantak elő – Hofmann, Gerardy, Koczalsky, Gauntlett, Hubermann, és még sokan mások. Érdekes lesz ismét összegyűjteni ezeket a neveket az elkövetkező években, megfigyelve, kik váltották be a fiatal korban hozzájuk főzött reményeket. Mozart, Rubinstein és a többi, nagyobb bálványok fejlődése éveik számának növekedésével ment végbe, viszont a csodagyermek leg többjéből semmi sem lesz, amint apjuk örökébe lépnek.

Az elmúlt hónap során, de inkább május legvégén, a londoni hangversenypódiumon feltűnt egy fiatal hegedűs, Pecskai Lajos, akiről bizton állíthatjuk, hogy hasonló vonóshangszeresről nincs tudomásunk azóta, hogy Gerardy az első alkalommal meghódította az angolok szívét. És szabadjon itt megjegyznem, hogy amennyiben a most következő észrevételeket olvasóim túlzónak éreznék, ezek az olvasók menjenek el, hallgassák meg ezt az ifjút, és maguk alkossa-

nak véleményt róla. Szabadjon zárójelben említenem, hogy második szólóestjét egy híres hegedűssel együtt hallgattam, akinek neve jól ismert a The Strad olvasói előtt, mivel tudni akartam, hogy a nálam hozzáértőbbek osztoznak-e lelkesedésemben. Amint Pecskai eljátszotta Wieniawski második hegedűversenyét, ami egyike a legszebbeknek, ez a híres műbíráló úriember így nyilatkozott: – Nincsen semmi szándékoltság a fiúcska játékában, kivéve talán a hangulati túlaradást, ami viszont teljesen megbocsátható egy ilyen fiatal embernél.” Ez a „rokonszenves bön” bizonyára kellemesebb sok egyéb erénynél, ha számításba vesszük, hogy ez milyen ritka tulajdonság. Azt hiszem, meg tudnám számolni az ujjaimon azoknak az eseteknek a számát, amikor valódi hangulati túlaradással találkozom a nagyváros hangversenyermeiben, hétről-hétre tett látogatásaim során, ami éves viszonylatban több száz koncertet jelent. Néha hetekig mondom magamnak: „Ó, inkább hallgatnék egy maroknyi, tűzzel és lélekkel eljátszott hibás hangot, cserében, egy kordélyra való, precízen, de lélek nélkül előadott hang helyett!” És ez a Pecskai! Csupa lélek. Egy meglehetősen hosszú, több országra kiterjedő tapasztalattal a hátam mögött hallottam egy hegedűst – legyen az öreg vagy fiatal –, aki már az első pillanatban rabul ejtett. Hangja bár kellemes, de nem rendkívüli. Technikája elképesztő és egészen tökéletes, intonációja hasonlóképpen, akár hosszan kitartott hangokról, gyors menetekről, külön, vagy akkordban megszólaltatott hangokról, üveg-hangokról, vagy bármi egyébről legyen is szó. És a benne lobogó tűz! Érzí ezt az ember, ha csak ránéz is. Nem csak őt magát hatja át ez a mély érzésből fakadó játék, de hallgatóságát is magával ragadja. Zenei előadásmódja csodálatos, igazi művész tőtől talpig. Újra megismétlem, hallgassák meg saját füliükkel, ha kételkednének szavaimban vagy józan ítélőképességemben, és ha nem hatja át önöket a lelkesedés, ahogy a fent említett műbírálót és jómagamat, akkor az Ég legyen önökkel, hiszen ilyesmi csak egyszer történik meg egy évszázadban, és kicsi a valószínűsége, hogy ő utána még egyszer ilyent halljanak.

Pecskai Lajos Budapesten született 1880. július 20-án, és öt éves korában kezdett hegedűt tanulni Baldininél, Fiumében. Egy év múlva adta első koncertjét.

A magyarok áldott országában van egy hivatalos személy, aki „közoktatásügyi miniszter”-ként ismert, és akinek ugyanúgy van

érzéke a művészeti dolgokhoz, mint a haszonelvűséghez. Láttam és hallottam a fiút, aki nagy hatást gyakorolt rá rendkívüli tehetségével, és abban a ritka kiváltságban részesítette, hogy – bár még csak hét esztendő volt – felvették hazájának zeneakadémiájára. Ott Popper (a hegedűs), Hubay és Kössler adta át neki tudását, és náluk tanult, illetve képezte magát egészen az elmúlt esztendőig, amikor turnézni kezdett Magyarországon, Németországban, Ausztriában és Olaszországban, és lépteit siker kísérte mindenütt.

Május 19-én lépett fel először a nyilvánosság előtt Londonban, a Madam Grimaldi által rendezett koncerten, és 29-én adta első szólóestjét, amire a sajtó gyakorlatilag egyhangú dicsérettel reagált. Mindamellett, sok olyan londoni kritikus van, akik nem lelkesednek semmiért, jöjjön az akár embertől vagy istentől, ezért nem sokat számít, hogy hívőshangú értékelést adtak. Mások, a fontosabbak (mint a The Times) minden fenntartás nélkül elismerték, hogy a legmagasabb rendű hegedűs, egy „Isten kegyelméből való” művész (ahogy a németek mondják) jött el hozzánk. Közmondásosan bizonytalan lenne persze jósolni, kivéve ha ismerjük a jövőt. Én leszek a bolond, aki meggondolatlanul fog hozzá ilyen kényes kérdés kezeléséhez, és bejezésül kimondja: adott idő elteltével, a szükséges tapasztalat birtokában meglehet, hogy Pecskai Lajos lesz a legnagyobb hegedűs társai között, mivel a naggyá váláshoz szükséges valamennyi tényező birtokában van. A nemes és egyéni előadói stílusnak; játéka tökéletesen mentes a látványos de üres, virtuózkodó trükköktől, finom és egyszerű, tökéletes az intonációja, tévedhetetlen és korlátlan a technikája, rokonszenves a hegedűhangja, csodálatos előadói tehetség, tűz, energia és lélek van a játékában, ami képes melegséget sugározni egy szoborba – de még akár egy londoni kritikusba is!

(Megjegyzés – Miután ez a karcolat a nyomdába került, hallottam, hogy Pecskait szerződtették Willy Burmester helyére, az évad utolsó filharmóniai hangversenyére. Az erről szóló tudósítást „Hegedűsök otthon” címmel, lapunk egy másik helyén közöljük.)

Hegedüs Ferenc(szül.: Pécs, 1881. febr. 26. –
megh.: 1929?)

Hegedüs Ferenc nem szerepel zenei lexikonjainkban. Alberto Bachmann: An Encyclopedia of the Violin (New York, 1925, 365. l.) című kiadványából megtudjuk, hogy Pécsen született, 1881. február 26-án.

(Megj.: Andreas Moser: Geschichte des Violinspiels c. munkájának második bővített kiadásában (Hans-Joachim Nösselt Tutzing, 1967, II. kötet, 279. l.) születését – nyilvánvalóan tévesen – 1885-re, halálát – talán az 1929-ben elhunyt Hegedüs Ferenc operanékesssel összetévesztve? – 1929-re teszi.) Budapesten tanult hegedülni Gobbi Alajosnál és Hubay Jenőnél. 18 évesen kapott diplomát, és számos sikeres hangversenyturnén vett részt Európában, Angliában és az USA-ban. „Tűz és a fajtájából adódó fesztelenség jellemzi játékát, de ez nem lépi át a művészi fegyelem korlátait” – írja róla Bachmann.

Mielőtt Hegedüs 1901. évi, londoni bemutatkozó hangversenyéről olvassunk, lapozzuk fel a Zenelap 1899. január 25-i számát, amely röviden beszámol Huber (Hubay) Jenő tanítványának nagy reményekre jogosító, Vigadó-beli szerepléséről:

„... A »Nemzeti Zenede« tanítványai január hó 23-án a fővárosi vigadó kistermében igen sikerült hangversenyt rendeztek... Hegedüs Ferencz nem először jelenik meg a zenedei hangversenyeken. Igen tehetséges hegedűs, öblös szép hanggal, érett felfogással és nagy gyakorlati tudással játszik. Paganini Moses ábrándját nem közönséges művészettel hegedülte. Tőle még sokat várhatunk.”

És most lássuk, hogy írtak róla másfél évvel később, londoni bemutatkozását követően.

Hegedüs Ferencz

The Strad, 1901. augusztus

(A cikk GAMBA aláírással jelent meg)

A múlt évben, amikor Dr. Richter János pomponrózsájával megcélozta Jan Kubeliket, és áthozta a kontinensről a mi köreinkbe, az avatatlanok közül sokan mindjárt arra gondoltak, hogy az itteni hegedűsök számára eljött a világ vége. Naivságuknak köszönhetően megfélemltek róla, hogy ahogyan egy fecske nem csinál nyarat, egy holtából feltámadt Paganini sem foglalja el valamennyi helyet a csúcson. Ténykérdés, hogy a muzsika valamennyi ágazatának csúcsein éppúgy mindig akad hely, mint ahogy az más esetekben is lenni szokott. Jan Kubelik jött, megmutatta, hallatta magát, és győzött. Remélem, senki sem lesz olyan faragatlan, hogy megpróbálja megfosztani attól a magas rangtól, amit – ráadásul méltán – magának kivívott. De ismétlem, van még hely a később érkezettek számára, és (az igazat megvallva) csak egy olyan pontja van a hegedűjátéknak, amiben Kubelik feltétlenül a legmagasabb

csúcson áll – és ez a rendkívül tiszta intonáció a kettős- és hármashangfogatásokban. Gyakran hallottam, de hamis hangot soha nem játszott. Nekem mindig az az érzésem, hogy pontosan a hang kellős közepébe talál bele. Természetesen ez joggal várható el attól a hegedűstől, akinek játékában gyönyörködni megtiszteltetésnek számított királyok, királynők, uralkodói családok, előkelőségek számára. De nem mindig azt kapjuk, amit várunk. Amikor Hegedüs Ferencz neve először szerepelt nálunk a plakátokon, elhatároztam, hogy meghallgatom, mert már hallottam róla a kontinensen élő barátaimtól. Amennyire igaz, hogy Kubelik jött és meghódított már az első alkalommal, az elmúlt évben, ugyanígy volt ez velem Hegedüs esetében is. De azért kicsit másképpen történt. Kubelik elképesztett, ámulatba ejtett briliáns technikai felkészültségével. Hegedüs teljesen rabul ejtett igen szép reményekre jogosító előadásával, és amilyen rendkívüli szép hangon a gyors meneteket, vagy az akkord-sorozatokat játszotta. Mindkettő szenvedélyes – az egyik cseh-, a másik magyar tűzzel telve. Mindketten nagyon fiatalok, Hegedüs körülbelül 19 és fél esztendő volt, amikor júniusban debütált Londonban, míg Kubelik egy vagy két héttel ezelőtt töltötte be 21. évét. A budapesti születésű Hegedüs muzsikuskaládból származik. Már három éves korában hegedülni kezdett, hangszeréből hallás után csalogatta elő szülőföldjének dallamait. Első tanára édesapja volt. Aztán a fiúcska magára vont a neves Zichy Géza gróf figyelmét, aki hosszú éveken át volt híres igazán csodálatos, félkezes zongorajátékaról (megj.: 14 éves korában, vadászbaleset következtében vesztette el jobb karját), amihez hasonlót még sohasem hallottam. Ez a kiváló muzsikus és nemeslelkű barát szerzett egy helyet Hegedüsnek a budapesti királyi konzervatóriumában, ahol – amint mondják – nagy élvezetet (és nem kis bosszúságot) okozott azzal, amilyen rendkívüli módon utánozta a különböző tanárok játékát. Olyan istenadta hegedűs tehetség volt, hogy a tanárok szinte szó szerint harcoltak azért, hogy ők részesüljenek abban a kiváltságban, hogy taníthassák.

Talán természetes, hogy Hubay professzor lett a szerencsés. Hubay és Gobbi (megj.: Gobbi Alajos Pesten született, édesapja olasz hegedűművész volt. 1868–1888 között a Nemzeti Színház, illetve az Opera zenekarának tagja, valamint hegedűpedagógus és karnagy) irányítása mellett Hegedüs gyors előrehaladást mutatott. Tizennyolc éves korában behívták – először a rendes karmester távolléte miatt ideiglenesen –, hogy vezé-

nyelje a magyar operettszínház (Comic Opera) zenekarát. Később az önkormányzat állandó szerződést ajánlott fel neki, amit nem fogadott el, mivel az szinte leküzdhetetlen akadályt jelentett volna hegedűművészi előmenetele szempontjából. Hogy mennyi bölcsesség volt a fiatalember elhatározásában, azt tartózkodás nélkül el fogják ismerni mindazok, akik voltak olyan szerencsések, és hallották játékát a Bechstein Hallban. Hegedüs jelenleg Németországban turnézik, különböző fürdőhelyekre látogat el, Marienbadban, Karlsbadban és Aachenben aratott rendkívüli sikereket. Úgy tűnik, Hegedüs rendelkezik mindazzal a képességgel, ami a végző, nagy hegedűssé váláshoz szükséges. Technikája egészen kivételes, még abnormális technikai szintet elért korunkhoz mérten is. Intelligenciája igen magas rendű: határtalan szenvedéllyel, szent tűzzel van megáldva, és olyan hegedűhangja van, amit még Wilhelmj sem vetne meg. Valóban, igen messzire jut majd – vagy pedig e sorok írójának jövődőlési képességeiben van a hiba.

Földesy Arnold

(szül.: Budapest, 1882. szept. 20.–

megh.: Budapest, 1940. május 29.)

A The Strad című, újság korabeli számaint lapozgatva egy nagy formátumú, világhírű magyar csellista londoni bemutatkozó hangversenye nyomán készült írás vonja magára figyelmünket.

Földesy Arnoldról sajnos nagyon kevés adatot találunk zenei lexikonjainkban. Anynyit mindenesetre megtudunk róla, hogy: „Nagy technikai tudását páratlanul gazdag hangszeres fantázia és olykor szeszélyes, de mindig magával ragadó erejű zenei temperamentum irányította.” Pedig Csuka Béla: Arcképek a gordonkajáték történetéből Magyarországon c. munkájában (megjelent 1944-ben, A magyar muzsika hőskora és jelene történelmi képekben című könyv 157–182. oldalán) külön fejezetben emlékezik meg róla. (A szerző a budapesti opera szólócsellistája volt 1917–1944-ig.)

Mielőtt az akkor 20 esztendő csellóművész angliai bemutatkozó hangversenyéről szóló londoni tudósítást közreadnánk, ismerkedjünk meg közelebbről Földesy Arnolddal, operai szólócsellista kollégája, Csuka Béla gondos életrajzi összeállításával segítségével.

Földesy Arnold is gyermekkorában lépett a művészet útjára, s a csodagyermek végzete

az ő életében is beteljesedett. Erős szervezete ugyan megóvta őt a korai haláltól, mégis 57 éves korában hagyott itt bennünket, mikor még sokáig szolgálhatta volna hazája zenei művelődésének ügyét, gazdag tudásával irányítva fiatal tehetségeinket.

Földesy 1882. szeptember 20-án született Budapesten s a római katolikus egyház szertartása szerint keresztelték meg három nappal később – amint a józsefvárosi római katolikus Plébániahivatal anyakönyvének XXVI. kötet (131. l.) tanúsítja. A keresztlevél záradékából kitűnik, hogy az újszülöttet, kit „Arnold” névre kereszteltek, Földesy (Friedmann) Lipót és neje sz. Friedländer Hermina fogadta örökre azzal, hogy a „Földesy” nevet is viselje.

Földesy Lipót, a nevelőapa, az Operaház mélyhegedűse volt s már a fiú négyéves korában megállapította annak rendkívüli hallását. Ötéves korában már hegedűt ad a kezébe, de „mintha a sors már eleve predesztinált volna a gordonkára” – írja Földesy egy hevenyészett önéletrajzi vázlatában – „furcsán hangzik, de sehogysem akartam állni, mindig leültem.” Apja gyors elhatározással megváltoztatta a hangszer s így lett gordonkás a fiúból. Ez hatéves korában történt. Első gordonka-tanára Bürger Zsigmond, az ő tanítványaként szerepel a Zenekedvelők Egylete növendékhangversenyén 1891. április 4-én és 1892. március 30-án. Ez időre esik első nyilvános fellépése is tízéves korában, a gyermekművészt megillető nagy sikerrel. 1893-ban már Popper Dávid tanítványa a budapesti Zeneakadémián s egy évvel később egy jótékony célú „Mentő-estély”-en mutatja be tehetségét a pesti Vigadó termében, nem kisebb partnerek társaságában, mint Hubay Jenő, Nikisch Artúr, Nikisch Artúrné, Schratt Katalin, Udel Károly és Bellovits Imre. A pesti lapok ekkor már berlini, lipcsei és drezdai útjáról számolnak be, ahol virtuóz játékával mindenütt feltűnést kelt és az impresszáriók szerződési ajánlatokkal halmozzák el. Földesy azonban tovább tanul, egy év múlva Frankfurtba költözik s Becker Hugónak, az akkori idők egyik leghíresebb német professzorának tanítványa a Dr. Hoch-féle konzervatóriumban. 1896-ban itt már komoly nagy sikereket arat s a lapvélemények rendkívül fejlett technikáján kívül meleg, kifejezésteljes előadásáról is megemlékeznek, az est hőségét („oroszlánjának”) nevezve őt. Hangversenyei Darmstadtban, Berlinben újabb sikerek állomásai s az alig tizenhat éves virtuóz megindul a hangversenyezés országútján, hogy azontúl nyugtot alig leljen. Saját bevallása szerint több mint 2000 hangversenyen szerepelt, beutazva a konti-

Földesy Arnold 1894-ben, 1902-ben és 1927-ben

nensen kívül Angliát, Észak- és Dél-Amerikát, Ausztráliát, Indiát, Palesztinát, mindenütt bámulatra ragadva hallgatóságát, amely a gordonkán lehetséges ilyen nagyfokú virtuozitást még alig ismerte s így ezt a legnagyobb meglepetéssel és csodálattal fogadta. És valóban, e tekintetben Földesy sokat tett egyrészt a gordonkának mint szólóhangszernek a közönség részéről való elismertetése érdekében, másrészt a technikai követelmények újabb rekordját állítván fel, hogy – miként Paganini a hegedűjátékban – halomra döntse a tudatlan kényelmeskedők felfogását egyes művek játszhatatlanságának babonájáról. A „nehézség” technikai értelemben általában relatív fogalom s leküzdése is legcélszerűbben akként történik, hogy a megoldandó nehézségnél jóval nehezebb feladatot választunk magunknak, amelynek – ha csak részlegesen is történő – megoldása biztosítja a kisebb nehézség teljes legyőzését. Olaszországi útján gyakran nevezik Földesyt „a gordonka Paganini”-jének, a „gordonka Vecsey”-ének, azután egybeírt is „boszorkánymesternek”, aki könnyedén, játszva küzdi le a nehézségeket tudása és különleges rátermettsége erejével.

Annál különösebb, hogy a manuális virtuozitásnak és az előadás csillogó bravúrájának ez a méltán ünnepezt mestere művészi tekintetben oly szűk körben mozgott. Rendkívüli tudása, széles és kifejezően éneklő gordonkahangja hangszere egész irodalmának példás megszólaltatására tette volna képessé, ezzel szemben repertoárja feltűnően kicsiny és egyoldalú. Annál megfoghatatlanabb ez, hiszen nemcsak a gordonka-irodalom legnehezebb darabjai (Dvořak: Concert, Csajkovszkij: Rokokó-variációk, Locatelli: Szonáta) szerepelnek állandóan műsorán, hanem a hangszere teljesítőkéességét még ő maga bővíti ki a hegedű-irodalom virtuóz termékeinek (Sarasate: Cigánydalok, Paganini: Mózes-ábránd) átültetésével. A bravúr-darabok (Popper, Servais, Davidoff, Becker, Rimskij-Korjakov) teljes számban megtalálhatók ugyan műsorain s a versenyművek közül is kilenc nyilvánosan előadotról tudunk, ez utóbbiakból azonban csak négyet játszik állandóan (Haydn, Dvořak, Saint-Saëns, Lalo) s hangversenykörútjainak végtelen során repertoárja úgyszólván alig üti meg 2-3 különböző hangversenyműsor kereteit. Ez ugyan általános tünet a világszerte virtuózok életében s a hegedűsök legnagyobb része is állandóan ugyanazokat a kipróbált, népszerű és folyton hallani kívánt mesterműveket ismétli nap-nap után, ami helyes lehet e kiváló művek népszerűsítése szempontjából, de lélektelen és méltatlan az igazi művészlélek

hivatásához, ami nem egynéhány szerzőnek, hanem az alkotók egyetemének és végeredményben a zenei kultúrunka igazi missziójának tartozik azzal, hogy egyoldalú, „en suite” (megj.: sorozatszerű, sematikus) munka helyett minden előadásra és terjesztésre méltó mű buzgó tolmácsolását vállalja.

Mintha Földesy is érezte volna a vándorlással járó egyoldalúságnak ezt a fejlődés szempontjából hátrányos voltát, többször próbált megtelepedni egy helyen és vállalni tanári vagy versenymesteri állást, de a mindennap megújuló siker és az élet bohém változatossága – úgy látszik – jobban vonzotta a békés és állhatatos munka mélyebb örömeinél. 1908–1912-ig a M. Kir. Operaház első magángordonkása, s azonkívül 1909–13-ig a Nemzeti Zenede tanára. 1913-ban Berlinbe költözött s elvállalta a Berliini Filharmonikusok versenymesteri (első magángordonkás) állását. Berliini elfoglaltsága nem akadályozza, hogy évenként rendszeresen hangversenykörutakra induljon Lengyel-, Magyar-, Olasz-, Spanyolországba, Romániába és a Skandináv államokba. Ezek során rendszerint a legjobb zenekari hangversenyek vendége kiváló karmesterek vezénylete alatt. Egyik impresszáriója érdekes jegyzékét tette közzé mindama nevezetes karmestereknek, akik Földesy vendégszereplései alkalmával a zenekar élén állottak. A névsort ide iktatjuk: Richter (London, Manchester), Nikisch (Berlin, Leipzig), Furtwängler (Berlin), Abendroth (Köln), Band (Halle), Busch (Stuttgart, Aachen, Dresden), Eibenschütz (Hamburg), Fiedler (Essen), Fried (Varsó, Lodz), Hausegger (Hamburg), Kerner (Budapest), Kraselt (Hannover), Fitelberg (Varsó), Kunwald (Bukarest), Schulz (Lodz), Weingartner (Darmstadt), Wood (London), Hayn (Ulm), Kajanus (Helsinki), Hein (Baden-Baden), Cortolezis (Mannheim), Knapstein (Trier), Pfitzner (Strassburg), Mengelberg (Amsterdam, Haag, Rotterdam), Löwe (Wien), Meyrowitz (Berlin), Glatz (Berlin), Nedbal (Budapest), Hubay (Budapest), Reiner (Dresden), Scheinpflug (Berlin), Schneevoigt (Oslo), Schuricht (Wiesbaden) Sieben (Dortmund, Gelsenkirchen), Stein (Kiel), Szendrey (Leipzig), Schnedler-Petersen (Koppenhága), Sauer (Bonn), Lindner (Dresden), Scherchen (Leipzig), Ladwig (Oldenburg), Vollbach (Münster), Rabl (Magdeburg).

Beszédes bizonyossága ez Földesy nagy megbecsültetésének és népszerűségének. Milyen kár, hogy az 50 évvel ezelőtt történt csodagyermek-elindulás romboló hatása előbb-utóbb mégis csak jelentkezett Földesy életében is, s akkor kellett letörnie, amikor

küzdelmait és tapasztalatait a legjobban gyümölcsöztethette volna. 1937 februárjában még olaszországi hangversenykörútra ment, s Fiumén, Velencén, Milánón, Varese, Novaron, Brescián, Bolognán, Torinón, San Remón keresztül jut el milánói hangversenyéhez, utolsó nyilvános fellépéséig, mely után már csak betegség és az élettől való búcsú következett.

Visszatérve Földesy ceruzával írott rövid önéletrajzi vázlatára, kiragadjuk belőle a következő sorokat: „Első nyilvános szereplésem 1892-ben volt, mint csodagyermek, de komolyan csak 16 éves koromban kezdem a világot járni. Ezidőtájt a külföld még nemigen tudott magyar művészekről, csak Liszt Ferenc tiündöklő neve és (az élők közül) Joachim József volt az egyedüli, aki a magyar kultúrát és zsenialitást a külföld előtt ismertté tette. Hosszú intervallum után azonban ismét elkezdődött a magyar művészek bemutatkozása. Hubay, Dohnányi és jómagam valóságos úttörői, pionirjai voltunk a magyar zenei kultúrának. Mindenütt óriási sikereket aratva megmutattuk a világnak, hogy a magyar zenei talentum a maga nemében egyedülálló!”

E büszke szavak fedik az igazságot; Földesy is elsősorban a magyarság megbecsüléséért harcolt, s így megérdemli, hogy az utókor ép oly kegyelettel emlékezzék meg róla, amily ünneplésben részesítették őt a tehetsége gazdag ajándékaiért életében.

Most pedig lássuk a Földesy angliai bemutatkozását követő újságcikket.

Földesy Arnold

The Strad, 1903. február

Írta: B. Windust

Vonósaink komoly erősítést kaptak Ausztriából. Földesy Arnold, a Magyarországról legutóbb érkezett, újonc muzsikusz ezidáig csak a babérokat szerezte hazájának. Magyarországon, Budapesten született 1882. szeptemberében, és a kis csodagyerek olyan zenei tehetséget mutatott, hogy édesapja, a Magyar Operaház zenekarának tagja úgy határozott, tanuljon zongorázni. (Megj.: Földesy Lipót 1890–1897-ig volt – mint brácsás – az Opera zenekarának tagja. Nevelt fiát, Arnoldot először nem zongorázni, hanem hegedülni tanította.) A fiú azonban – sok fiatal sztárhoz hasonlóan – nem örökölt hajlamot az efféle munkához. Nem volt hajlandó állva gyakorolni, és ezt látva – hogy ülve kíván dolgozni – apja végül is úgy döntött, tanuljon csellózni. Ezen a hangszeren

olyan gyorsan fejlődött, hogy már hét éves korában fellépett szülővárosában. Ez alkalommal Popper „Tarantelle” című művét játszotta olyan technikai felkészültséggel, olyan szép hangon, ami meglepte a hallgatót, és ennek következtében sok felkérést kapott, köztük egy olyant is, amin Nikisch Artúr vezényletével játszott.

Kilenc éves korában az ünnepelt csellista Popper növendéke lett Budapesten, de csak rövid ideig tanult nála, majd elhatározta, hogy Hugo Beckerhez megy, Frankfurt am Mainba. Ebben a városban képezte magát szorgalmasan, két és fél éven keresztül, mestere a legnagyobb gondossággal foglalkozott vele. Aztán a fiatal művész Berlinbe ment, hogy néhány órát vegyen Hausmann professzortól. A porosz fővárosban töltött idő alatt nagy sikerrel lépett fel a Filharmonikus Zenekarral.

Tanulmányainak befejezését követően a csellista Olaszországban, Ausztriában, Romániában, Bulgáriában és más országokban turnézott, és mindenütt szívből jövő fogadtatásban részesült.

Tavaly hasonló sikerrel, első alkalommal lépett fel Angliában, és rövidesen szerződést kapott Mrs. Brown Potter turnéjára. (Megj.: Amint a Strad 1902 júliusi számából megtudjuk, a Queen’s Hall nagytermében lépett fel zenekarral.) Földesy úr egy nagyértékű Stradivári csellón játszik, amit Hart úr adott kölcsön számára. A magyar virtuóz joggal szerezhet hírnevet bámulatos könnyedségével és játékbiztonságával. Technikája a műkedvelők számára tényleg nagyobbak mutatkozik egy hegedűs technikájánál, de mindamellert temperamentum, igazi művészi stílusérzék és tökéletesség jellemzik, és minden kétséget kizáróan napjaink nagy csellistái között van a helye.

A kortárs zeneszerzőnek, Huszka Jenőnek (Hubay hegedűs-csodagyerek növendéke, valamint Koessler-tanítvány volt, jogi doktorátust szerzett, majd a párizsi Lamoureux-zenekarban hegedült) a magyar operett fénykorát elindító, és az USA-ban is bemutatott „Bob herceg” című (1902) operettjének népszerű dalát felidézve szerettünk volna írásunk elején magyaros hangulatot teremteni ahhoz az időutazáshoz, ami a századforduló idejére, Londonba vitt el bennünket, a The Strad vonós-újság segítségével.

Megsárgult lapok meséltek egykor élt, híres magyar vonósokról. A történet – más helyszínen, más szereplőkkel – következő számunkban folytatódik.

Rakos Miklós